

TÜRKİYE’DE ORTAOKUL 5-6-7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ MÜFREDATINDA KADIN HAKLARI EĞİTİMİ

WOMAN’S RIGHTS EDUCATION IN TURKEY AT SECONDARY SCHOOL 6TH-7TH AND 8TH GRADE’S SYLLABUS OF SOCIAL STUDIES

Berrin BAYBURT* Doğan DUMAN**

Öz

Türk toplumunda kadınlara yönelik olarak yüzyıllardır süregelen ve temeli sağlam gerekçelere dayanmayıp, birtakım örf, adet, töre gibi kavramlarla açıklanılmaya çalışılan tutum, düşünce uygulamalar toplumun medeniyet seviyesinin ilerlemesinin önünde önemli bir engeldir. Bu yanlış tutumlar, kadının çalışmasına karşı çıkıp bir yandan ekonomik olarak onu erkeğe bağımlı hale getirirken, bir yandan da namus, yaşama hakkı gibi dokunulmazlara zarar verme yoluna da başvurmak suretiyle kadınların hak arama cesaretinin zayıflamasına neden olmaktadır. Bu nedenle, okullarda okutulmakta olan müfredatlarda özellikle vatandaşlık eğitimi kapsamında Sosyal Bilgiler dersi müfredatında, kadınların toplumsal değerine ve önemine yönelik farkındalık kazandırma; öğrencileri devletin kadınlara sunduğu imkanlar ve mağduriyet karşısında hak arama yolları konusunda bilinçlendirmeye yönelik kazanımlara yer verilmesi son derece önemlidir. Bu çalışmada, mevcut Sosyal Bilgiler (5-6-7. sınıf) müfredatında kadın ve kadın hakları konusunun, yeterli düzeyde ele alınıp alınmadığı değerlendirilmeye çalışılırken, hangi konulara da yer verilmesi gerektiği noktasında öneriler getirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Ortaokul, Sosyal Bilgiler Müfredatı, Kadın Hakları.*

Abstract

Attitudes, ideas, and practices towards women in Turkish society ongoing for centuries, which are not based on strong justification but only tried to be explained with notions like traditions, customs, and morals, are the major obstacles to the improvement of the society’s civilization level. On one hand, these inadvisable manners are making women dependent on men in terms of economy by being opposite to women for working, on the other hand, they lead to undermining courage of women to assertion also by impairing inherent rights such as women’s pudicity and right to life. For this reason, in the syllabi at schools, particularly in Social Studies syllabus in terms of citizenship education, it is of great importance to include awareness toward the social value and importance of women; to include acquisitions concerning consciousness raising in the students about opportunities ensured to women by government and ways of claiming woman’s rights in case of any unjust treatment. In the present study, while appreciations are made to evaluate whether the issue of women and woman’s rights in the current syllabus of Social Studies (5-6-7th grades) is dealt with adequately or not, it is also tried to provide proposals on issues which should be mentioned.

Keywords: *Turkey, Secondary School, Social Studies Syllabus, Women’s Rights*

*Dr. Berrin Bayburt, Milli Eğitim Bakanlığı’nda Sosyal Bilgiler Öğretmeni, berrinbayburt82@gmail.com

**Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Buca/ İzmir, dogan.duman@deu.edu.tr

Giriş

Çağdaş ve demokratik bir toplum, bilimin ışığında ekonomik, siyasi, sosyal vb. sorunlarının üstesinden büyük ölçüde gelmiş bir toplum olmasının yanında, hiçbir ayırım olmadan tüm insanların hayatın her alanında eşit bir şekilde yer aldığı bir yapı olarak ifade edilebilir. Buradan hareketle, çağdaş bir toplumda yaşayan bireyler, sahip oldukları nitelikler nedeniyle değil, sadece insan oldukları için değerli kabul edilirler. Bunun sonucunda, herhangi bir vasıfa sahip olmak (ırk, din, mezhep, cinsiyet vb.) bir üstünlük emaresi olarak görülmediği gibi, bireylerin kendilerini geliştirmeleri için gerekli fırsatlara ulaşmasında da engellerin önemli ölçüde ortadan kalktığı bir toplum yapısı akla gelmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca görülen en önemli ayrımcılıklardan birisi cinsiyet ayrımcılığıdır. Kadınlar, birçok toplumda olduğu gibi Türkiye’de de yüzyıllar boyunca sosyo-ekonomik, siyasi vb. birçok alanda erkeğin gerisinde bırakılmıştır. Kadının rolü genel olarak eş ve annelikle sınırlı tutulmuş, iş hayatı başta olmak üzere diğer tüm alanlarda kadınlara, erkeklerle aynı oranda yer verilmemiştir. Uzun yıllar boyunca toplumda yerleşmiş bu alışkanlıkların giderilmesi Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte üzerinde durulan önemli bir konu olmuştur. Türkiye’de özellikle Cumhuriyet’in ilanından sonra kadınların toplumsal ve siyasi bakımdan hak ettiği konuma gelmesi -diğer bir ifade ile toplumda her bakımdan erkeklerle eşit bir birey olarak yer alması- yönünde önemli gelişmeler yaşanmıştır. 17 Şubat 1926’da çıkarılan Medeni Kanun ile kadınların evlenme, boşanma ve miras konularında erkeklerle eşit olmaları sağlanırken, 1930 yılında belediye seçimlerine katılma, 1933 yılında muhtar seçme ve seçilme ve son olarak 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Örneğin Fransa’da kadınların seçme ve seçilme hakkına 1946 yılında kavuştukları göz önünde bulundurulduğunda, Cumhuriyet’in Türkiye’de modern toplum yapısına kavuşma konusunda ne kadar önemli kazanımlar sağladığı daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ancak her ne kadar kadın hakları konusunda yasal düzenlemeler yapılsa da, toplumun genelinde kadına bakış açısının tam anlamıyla değiştiğini söylemek zordur. Türkçe’de halk arasında kadını tanımlamak için sıkça başvurulan eksik etek¹ gibi hitaplar, kadını aşağılamak için kullanılan saçı uzun akı kısı² gibi ifadeler ve daha birçok atasözlerinin³ yanında giderek artan bir şekilde gerçekleşen tecavüz, kadına şiddet olayları ve kadın cinayetleri bu sorunun hala devam ettiğinin en önemli kanıtlarından biridir. Örneğin, alınan tüm önlemlere rağmen, sadece 2010-2015 yılları arasında 1134⁴ kadın cinayeti işlenmiştir. İnsan Hakları Derneği’nin verilerine göre Türkiye’de her 4 saatte 1 kadın tecavüze uğramakta veya erkek şiddetine maruz kalmaktadır.⁵ Bu kötü muamelelere maruz kalan kadınların büyük bir bölümü ya ekonomik bağımsızlığını kazanamamış ya da hukuki olarak haklarını arama konusunda yeterince bilgi sahibi olamamış kadınlardır. “Yasalarla, örf ve adetlerle, sosyal ve siyasal sistemle “meşru” kılınan ve sonunda “doğal”mış gibi algılanan bu eşitsizlikler, kadının nesneleştirilmesi ve erkeklere ait görülmesi, kadına karşı şiddetin

1bkz. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.

GTS.59949754572ff9.54752821, (16/08/2017)

2 bkz. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.

GTS.5995d4f0b4d1f9.54463226, (16/08/2017)

3 “Ülkece Unutmamızın Çok İyi Olacağı, Kadını Aşağılayan 11 Atasözü”, <http://www.radikal.com.tr/radikalist/ulkece-unutmamizin-cok-iyi-olacagi-kadini-asagilayan-11-atasozu-1381644/>, (18/06/2015)

4 <http://www.cnnturk.com/turkiye/kadin-cinayetlerinin-5-yillik-haritasi-cikarildi>, (25/11/2015)

5 “Her 4 Saatte 1 Kadın Tecavüze Uğruyor”, *Milliyet*, 18/02/2015

temelini oluşturmaktadır.”⁶ Bu sorunun çözümünde uzun vadeli olarak sonuç almak için, eğitim çağındaki öğrencileri –özellikle kız öğrencileri-, hak arama yolları konusunda bilinçlendirmek ve tüm öğrencilere kadına davranış şekilleri konusunda gerekli değerleri kazandırmak son derece önemlidir.

Yukarıda da kısaca özetlenen ve Türkiye’de kadına yönelik olarak yüzlerce yıllık bir geçmişe sahip olan bu bakış açısının değiştirilmesinde eğitimin önemi göz ardı edilmemelidir. Bu noktada, özellikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda bu konuya yeterince yer verilmesi büyük önem taşımaktadır. Genel olarak incelendiğinde, içeriği farklı sosyal bilim dallarından yararlanılarak disiplinlerarası bir bakış açısıyla oluşturulan, bireyleri toplumsal yaşama dair tutum ve davranışları kazandırmak suretiyle toplumsal hayata hazırlayan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın, güncel toplumsal sorunlardan uzak olması beklenemez. Bu çalışmada, Türkiye’de ortaokullarda (5, 6 ve 7. sınıflarda) okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersi programında kadın hakları konusunun ne düzeyde ele alındığı incelenmektedir. Bu amaçla da, mevcut programlarda yer alan hedef-davranışlar, konu başlıkları ve içerikleri taranmıştır. İnceleme sonucunda kadın hakları ve bu konuyla ilgili olarak tutum, davranış ve farkındalık oluşturmaya yönelik konu ve hedeflerin olup olmadığından hareketle bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Ancak genel olarak bakıldığında, müfredatta bu konuya yeterince yer verilmediği görülmektedir. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler müfredatında, “Adım Adım Türkiye Ünitesi”nde kadının Cumhuriyetle birlikte yeni haklar elde ettiği konusuna değinilirken, 6. sınıf Sosyal Bilgiler müfredatında “Demokrasinin Serüveni Ünitesi”nde Türk kadınının konumu ile ilgili örneklerden yola çıkarak kadın haklarının gelişimi üzerinde durulmaktadır. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler müfredatına bakıldığında ise kadın hakları ile ilgili herhangi bir hedef ve konuya yer verilmediği görülmektedir.

1. Türkiye’de Kadın Hakları Sorunu

Tarihin birçok döneminde ve dünyanın farklı bölgelerinde, kadınlara yönelik tutumların büyük benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Genel olarak bakıldığında, kadının toplumdaki yeri asırlardır ev ile sınırlandırılmış, işlevi ev işi ve çocuk yetiştirme olarak belirlenmiştir. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren hızla gelişen endüstrileşme, geleneksel tarım toplumlarında ailenin ücretsiz işçisi olarak ağır iş yükü taşıyan kadına, eğitim görme ve ev dışında ücretli çalışma olanakları sağlamıştır. Eğitim düzeyinin yükselmesi ve toplumdaki işlevinin çeşitlenmesi ile kadın sosyal haklarını genişletmek için mücadeleye başlamıştır.”⁷

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de yıllardır en fazla gündeme gelen toplumsal sorunların başında kadına yönelik şiddet yer almaktadır. Boşanmak ya da çalışmak isteyen kadınların öldürülmesi, tecavüz ve taciz gibi olaylar, kadına yönelik tutum ve yargıların değişmediğinin en önemli kanıtlarından biri olarak görülmelidir. Oysaki Türkiye’de kadını layık olduğu statüye kavuşturmak için yapılan düzenlemeler Cumhuriyet’in ilk yıllarına dayanmaktadır. Ancak buradan da anlaşılacağı üzere, her ne kadar yasal düzenlemeler yapılırsa yapılsın, eğitim yoluyla hedeflenen davranışlar vatandaşlara kazandırılmadığı sürece, toplumda yıllardır yerleşmiş olan tutumların

6 Zelal Ayman, Nevin Şenol, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri, Sonuçları, Alınacak Önlemler, Ebru Hanbay Çakır, Işın Gürel, Nur Otaran (edt.), https://vatandas.jandarma.gov.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/Documents/2%20KYAIS.pdf, (16/07/2017)

7 Yıldız Kuzgun, Seher A.Sevim, “Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 37, S. 1, Y. 2004, s. 15

değiştirilmesi mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla sorunu temelinden çözümlenmesi yolu, bu tutum ve yargıları ortadan kaldırmakla gerçekleşecektir. Bu doğrultuda eğitime önemli görevler düşmektedir.

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanının ardından kadının toplumsal ve hukuki statüsünü iyileştirmeye yönelik olarak yapılan ilk ve en önemli düzenleme 17 Şubat 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu’dur. Medeni Kanun ile birlikte Türk kadını evlenme, boşanma ve miras konularında erkeklerle eşit duruma gelmiştir. Bunun yanı sıra, tek eşle evlenme ve resmi nikah zorunluluğu ile de kadının evlilik kurumundaki konumunu güçlendirme konusunda önemli kazanımlar elde edilmiştir. Ancak yasal olarak bu düzenlemeler gerçekleştirilmiş olsa da, Türkiye’nin bazı bölgelerinde birden fazla kadınla yapılan ya da sadece imam nikahı ile gerçekleşen evliliklere rastlamak mümkündür. Dolayısıyla toplumsal tabana yönelik olarak alınacak tedbirlerin, bu sorunların çözümüne daha kalıcı katkıda bulunacağı açıktır.

Cumhuriyet sonrasında kadınların sadece toplumsal ve hukuki değil siyasal alandaki konumunu da erkeklerle eşit hale getirmek için önemli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de kadınlara, 1930 yılında belediye seçimlerine katılma, 1933 yılında muhtar seçme ve seçilme ve son olarak 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. “1935 milletvekili genel seçimlerinde 18 kadın milletvekili Meclis’e girmiş, kadınlar parlamentoda % 4,5 oranında temsil edilmişlerdir. Bu yıllarda Avrupa, Amerika ve Asya’daki birçok ülkede bu hakkın bulunmayışı konunun önemini daha da artırmaktadır. Türk kadını için ciddi kamusal olanağı sağlayan bu gelişmenin özgürleşme ve bireyleşme anlamına gelip gelmediği; siyasal temsil olanağı açısından Türk kadınının bugünkü durumunun ne olduğu önemli bir sorudur.”⁸

Kaymaz, kadının medeni ve siyasi haklarını elde etmesini sağlayan yasal düzenlemelerin 1920’li ve 1930’lu yıllarda yapıldığını; ancak, çok partili demokratik yaşama geçtikten sonra, özellikle 1950’lerden başlayarak sürecin geri çevrilmeye çalışıldığını belirtmektedir. Bu nedenle de arzu edilen hedeflere ulaşılamazken, özellikle son 30 yılda kentleşmenin, siyasal islam’ın ve küreselleşmenin olumsuz etkisiyle durum daha da kötüleşmiştir.⁹

“12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra özellikle 1982 Anayasası’nı takiben Türk toplumunda liberalizm ve katılımcı demokrasi gündeme gelmiştir. Bu imkandan feminizm de yararlanarak kadın hareketlerinde hızlı bir gelişme meydana gelmiştir. Genel hatları ile Türkiye’de feminist hareketler daha çok liberal feminizm doğrultusunda gelişmiştir. Kadın derneklerinin çabalarının büyük çoğunluğu da kadına karşı ayrımcılığın sona erdirilmesi ve kadının hukuki olarak erkekle aynı eşit haklar sahip olması konuları oluşturmaktadır.”¹⁰

1990’larda da Türkiye’de kadınların korunmasına yönelik düzenlemeler yapılmaya devam etmiştir. Bu noktada Avrupa Birliği’ne uyum çalışmaları çerçevesinde yapılan düzenlemeler önemli bir yere sahiptir. “Bu doğrultuda gerçekleştirilen yasal düzenlemeler içerisinde, 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” özel önem taşımaktadır. Söz konusu Kanun, aile içinde şiddete maruz kalan kadın veya çocuklara şahsen şikayet bildiriminde bulunma imkanı tanımakta, ayrıca Cumhuriyet Başsavcısının

8 Semra Gökçimen, “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, *Yasama Dergisi*, S. 10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008, s. 6

9 İhsan Şerif Kaymaz, “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 46, Güz 2010, s. 362

10 Ali Kuyuksal, “Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 11, 2009, s. 330

bildirisi üzerine mağdur tarafı korumak amacıyla alınan tedbirlere uyulmaması halinde verilecek cezaları hükme bağlamaktadır.”¹¹

Ancak yasal olarak yapılan düzenlemelerin toplumda yerleşmesi uzun yıllar boyunca çözüm bekleyen sorunlardan biri olmuştur. Maalesef Türkiye’de kadınlar, toplum ve iş hayatı başta olmak üzere hayatın birçok alanında ayrımcılığa uğramaktadır. Başlık parası ve berdel gibi gelenekler ve bu geleneklerle gündeme gelen çocuk gelinler ile namus cinayetleri gibi olaylar toplumda kadına yönelik olarak gerçekleştirilen en önemli hak ihlalleri olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

Örneğin, uzun bir geçmişe sahip olan başlık parası geleneği 21. yy.da olunmasına rağmen Türkiye’nin bazı bölgelerinde hala devam etmektedir. Günay ve Boz’un belirttiği gibi, “başlık parası günümüzde Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde, özellikle kırsal kesimde varlığını sürdürmektedir. Ancak Türkiye’de kırsal kesimden şehre göç, kırsal dönüşüm nedeniyle kırsal kesimde evlenme imkanlarının azalması, başlık parasının yansımalarının başka bölgelere ulaşmasına neden olmaktadır.”¹²

Türkiye’de kadınlar konusunda yaşanan diğer bir problem ise kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi ile ortaya çıkan “çocuk gelinler”dir. Demir’in yapılan bir araştırmadan aktardığına göre, ülkemizde 16 yaş ve altındaki evliliklerin oranı yüzde 40’a yakın olup, erken evlilik yapanların yüzde 81,2’si okuryazar değildir. Bu kızlar, evlenmeleri için okuldan alındıklarından dolayı eğitim süreçlerini tamamlayamamışlardır. Evlilik gerekçeleri ise başlık parası, berdel, gelenek vs. olarak belirtilmektedir.¹³

Kadınlar sadece toplumsal değil iş hayatında da erkekler karşısında önemli ayrımlara maruz kalabilmektedir. “Kadınların toplumsal yapı içerisinde görmüş olduğu ekonomik şiddet, diğer şiddet türlerine oranla daha az konuşulmasına rağmen kadınların maruz kaldığı birçok şiddet türünün temelinde de ekonomik şiddet yer almaktadır. Diğer bir deyişle kadınların ekonomik anlamda bağımlı kılınması, onların büyük oranda hem fiziksel hem psikolojik hem cinsel hem de ekonomik anlamda şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır.”¹⁴

Türkiye’de kadın işsizlik oranı, erkek işsizlik oranının üzerinde olmakla birlikte, istihdam edilen kadınların yaklaşık üçte biri tarım sektöründe ücretsiz çalışan aile bireyleridir. Bu noktada, Türkiye’nin AB’ye uyum sürecinde işgücü piyasasının iyi yönetilmesi, kadın ve erkeklerin katılım oranlarındaki farkın azaltılması ve kayıt dışı istihdamla mücadele edilmesi kadınların iş hayatındaki konumunu güçlendirme konusunda öncelikle ele alınması gerekenler arasındadır.¹⁵

Nitekim, Türkiye’de 1955-2000 yılları arasında ekonomik olarak faal olan kadın sayısında artış meydana gelirken, 1975 yılına kadar bu artış küçük oranlarda gerçekleşmiştir. 1965 yılında ise biraz düşerken, 1975 yılından sonra sürekli olarak artmıştır. 1955 yılında 5 milyon 261 bin 709 kişi olan iktisaden faal kadın sayısı, 1970 yılında 5 milyon 812 bin 545, 1985 yılında 7 milyon 647 bin 265, 2000 yılında ise 10 milyon 164 bin 540 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında ülkemizde kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olduğu

11 http://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-kadin-haklari-alaninda-kaydedilen-gelistmeler.tr.mfa, (02.01.2017)

12 Semra Güney, Erdoğan Boz, “Süt Parası Karşılığında Eskişehir’e Gelin Göçü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 40, Ekim 2015, s. 483

13 Ayşegül Demir, “Yasal Düzenlemelerde Kadın Hakları”, *Hukuk Gündemi*, Mart 2011, s. 36

14 Veda Bilican Gökkaya, “Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 2, 2011, s. 104

15 Zeynep Özkurt, “Türkiye’de Kadın Hakları Konusunda AB’ye Uyum Süreci”, *EuroNewsport*, Mayıs 2014, s. 67

ve giderek daha da düştüğü gözlenmektedir. Öyle ki, 1990 yılında kadınların işgücüne katılım oranı % 34 iken, bu oran 1995 yılında % 30,6'ya, 2000 yılında % 26,6'ya, 2004 yılında ise % 25,4'e düşmüştür.¹⁶

Kadınların iş hayatındaki katılım oranlarının –hala daha düşük olmasına rağmen– artmasının temel nedeninin, sanayileşme, köylerden kentlere göç ve yaşanan ekonomik sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkan geçim sıkıntısı olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Dolayısıyla, kadınların iş hayatında yer edinebilmeleri çoğunlukla ekonomik zorunlulukların bir sonucudur. Çünkü günümüzde bile toplumda, kadının çalışmasına karşı çıkan bir zihniyete sahip olan kişilerin varlığı yadsınamaz.

Yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi hayatın her alanında kadınlara yönelik olarak yüzyıllardır süren ve erkek karşısında kadını ikinci planda tutan anlayış hala sürdürülmeye devam etmektedir. Bu bakış açısının hala devam ettiğinin en önemli kanıtı toplumda kadınlara yönelik olarak gerçekleşen tecavüz, taciz, kadın cinayeti gibi olaylardır. Türkiye'de 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla son 9 yılda toplam 1672 kadın ya eski eşleri ya da erkek arkadaşları tarafından öldürülmüştür.¹⁷

Bir başka araştırma sonucu olarak, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (07/03/2016) aktardığına göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2014 sonuçlarında ülke genelinde yaşamının herhangi bir döneminde eşinden veya birlikte yaşadığı kişiden fiziksel şiddete maruz kalan kadın nüfus oranı %35,5'olarak belirtilmektedir.¹⁸

Türkiye'de yürürlükte olan anayasa ve yasalara bakıldığında, kadın-erkek eşitliğinin hukuki boyutta var olduğu görülmektedir. Bu nedenle, kadın hakları konusunda yaşanan sorunların toplumsal kültürün geleneksel yapısından kaynaklandığı belirtmek daha doğru olacaktır. Nitekim, 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu belirtilirken, Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 maddesinde, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu vurgulanmakta ve devletin, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca yine Anayasa'nın 41. maddesinde de aile kurumunun eşler arasında eşitliğe dayandığı belirtilmektedir.¹⁹

Anayasa'ya bağlı olarak çıkarılan kanunlarla da kadınları korumaya yönelik uygulamalara önem verildiği görülmektedir. Türk Medeni Kanunu (aile konutu, mal rejimi, evlenme yaşı, miras hükümleri), Borçlar Kanunu (kefalet ve kira sözleşmesinin feshi durumunda eşin rızası alınması zorunluluğu), Türk Ceza Kanunu (cinsel istismara ilişkin taciz ve cinsel saldırıya ilişkin maddeleri), 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun bu konuda yapılan yasal düzenlemelere örnek olarak verilebilir. Türkiye'nin 1985 yılında Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi²⁰ (CEDAW)'ni imzalamış olması uluslararası düzeyde de bu konudaki çalışmalara önem verdiğini göstermektedir.

16 Metin Berber, Burçin Yılmaz Eser, "Türkiye'de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz", *İş, Güç ve Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, C. 10, S. 2, Nisan 2008, s. 4

17 Fatih Şendil, "9 Yılda 1672 Kadın Öldürüldü", *Yeni Asır*, 31/12/2016

18 TÜİK, Haber Bülteni, S. 21519, 7 Mart 2016,

19 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>, (22.04.2017)

20 bkz. https://www.unicef.org/turkey/pdf/_gi18.pdf, (22.04.2017)

2. Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersi Programlarının Gelişimi

İçeriği farklı sosyal bilim dallarından yararlanılarak oluşturulan ve kişileri toplumsal hayata dair bilgi ve becerilerle donatma amacı taşıyan Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilere ideal vatandaş olarak yetişmeleri için gerekli milli ve evrensel değerlerin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. “Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin üretmiş olduğu bilgilerin, ilköğretim çağında bulunan öğrencilere öğretilmesi süreci için kullanılan bir kavramdır. Sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır.”²¹ Bu noktada, toplumların dinamik bir yapıya sahip oldukları gerçeğinden hareketle, mevcut müfredatların sürekli olarak güncellenmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili çalışmalarıyla bilinen ve bu konuda en önemli uluslar arası kuruluşlardan olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], Sosyal Bilgileri şöyle tanımlamıştır: “Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Siyasal Bilimler, Psikoloji, Din, Sosyoloji ve Sanat, Edebiyat, Matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar.”²² NCSS’nin üzerinde durduğu etkili vatandaş kavramının tanımı, günümüz dünyası birbiriyle bağımlı, sürekli etkileşim ve değişim içerisinde olduğundan dolayı sürekli olarak değişmektedir. Buna bağlı olarak da her geçen gün değişen koşullar ve bireylerin farklı ihtiyaçları Sosyal Bilgiler dersinden beklentileri artırmaktadır.²³

Türkiye’de Sosyal Bilgiler adı altında bir dersin okutulması ise ilk kez 1968 öğretim programıyla gerçekleşmiştir. Bu programın amaçlarında özellikle vatandaşlığa vurgu yapılırken, devamında coğrafya, vatandaşlık ve tarih temalarına yer verildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin bütüncül bir bakışla ele alınması ve ilköğretim 4-5-6 ve 7. sınıflarda okutulmaya başlanması 1998 öğretim programıyla gerçekleşmiş, bu programda da vatandaşlık teması ön planda tutulmuştur. Yapılandırmacı yönü öne çıkan ve sosyal bilgileri disiplinler arası anlayışla ele alan 2005 öğretim programında ise toplam 17 genel amaç bulunmaktadır. 2005 programında da en çok vatandaşlık temasına vurgu yapılırken, genel amaçlarda sırasıyla vatandaşlık ve tarih, coğrafya ve bilimsel süreç becerilerine yer verilmektedir.²⁴

1926’da coğrafya, tarih, yurttaşlık bilgisi ile başlayıp 1968’den sonra Sosyal Bilgiler olarak adlandırılan bu derslerin amaçları, felsefesi, içeriği ve öğretim yöntemleri 2004 yılına kadar fazla bir değişiklik göstermemiştir. MEB’in 2004 yılında tüm ilköğretim programlarını içeren yeni bir program hazırlığına girdiği görülmektedir. Bunun sebepleri arasında; dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve Türkiye’ye yansımaları, eğitim bilimleri alanında yeni öğrenme-öğretme yaklaşımlarının ortaya çıkması, eğitimde kalite ve eşitliği yükseltme ihtiyacı, ekonomi ve demokrasiye duyarlı bir eğitime olan ihtiyaç, bireysel ve milli değerlerin küresel değerler içinde geliştirilmek istenmesi, 8 yıllık temel

21 A. Kürşat Gökkuş, Cemil Cahit Yeşilbursa, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar 2009, 7(2), s. 484

22 Satılmış Tekindal, Mustafa Cin, İsmail Hakkı Demircioğlu, Ahmet Doğanay, Yücel Kabapınar, Tuğba Yanpar, Orhan Akinoğlu, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Yayınları, Ankara, 2003, s. 16

23 Kaya Yılmaz, “Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretim Elemanlarının Görüşleri”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Güz 2010, 8(4), s. 840

24 Mehmet Akpınar, Selahattin Kaymakçı, “Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 20, No. 2, Mayıs 2012, s. 622

eğitimde program bütünlüğünün sağlanması, her bir dersin kendi içinde kavramsal bütünlük sağlama gerekliliği sayılabilir.²⁵

“MEB’in, 2004 yılında kapsamlı bir eğitim reformu çerçevesinde geliştirmiş olduğu SBÖP²⁶, bireyi “vatandaş” kılmaya yönelik genel amaçlar yanında, bireyin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimini sağlamayı öngören çeşitli kazanımlar da içermektedir. Bu kazanımlarla öğrencilerin, yeteneklerinin farkında varması, haklarını bilen, ulusal bilince sahip olma, çevrenin özelliklerini bilmesi amaçlanmıştır.”²⁷

Çalışmanın temelini oluşturan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2005), “öğrencileri toplumsallaşma süreci içerisinde karşılaştıkları sorunları fark edebilen, bu sorunlara çeşitli perspektiflerden bakarak analiz edebilen ve onlara çözümler üretebilen bireyler ya da programın söylemiyle etkili vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Yeni program ayrıca toplumsal gelişme ve değişmeye paralel olarak Sosyal Bilgiler derslerin de değişimin kaçınılmaz olduğunu ve yeni programın işlerliğinin sürekli kontrol edilerek görülen aksaklıkların giderilmesi gerektiğini de kabul etmektedir.”²⁸

“Öğrenme alanları belirlenirken ilköğretimin temel amaçları ile 20. yy’ın ikinci yarısında bilim ve teknolojiye meydana gelen değişiklikler, toplumsal gelişmeler ve Türk toplumunun dünya toplumları ile ilişkilerini düzenleyen hususları dikkate alınarak davranışlar yerine kazanımlara yer verilmeye çalışılmıştır. Kazanımlar, “fark eder, ilişkilendirir, ayırt eder, belirler, örnekler verir” gibi üst düzey bilişsel öğrenmeleri oluşturacak şekilde ifade edilmiştir. Kazanımlara erişimde yapılandırmacı yaklaşım temel alınmış olmakla birlikte bu kazanımlar, programın çeşitli bölümlerinde sıklıkla tekrar edilmektedir.”²⁹

Sosyal bilgiler programında (2005) yer alan kazanımların 5. sınıflarda % 38’i, 6. sınıflarda % 33’ü, 7. sınıflarda ise % 40’ı disiplinler arası anlayışa uygun şekilde hazırlanmıştır. Buradan yola çıkılarak Sosyal Bilgiler programlarında disiplinler arası kazanımların sayısında artış olması gerektiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, 5. sınıf programına siyaset bilimi, sosyoloji, coğrafya, 6. sınıf programında tarih ve coğrafya, 7. sınıf programında ise tarih disiplini ile ilintili kazanımların diğer sosyal bilim disiplinlerine nazaran sayıca fazla olduğu da dikkati çekmektedir.³⁰

Türkiye’de uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Programı’nda (2005), milli değerlerin yanı sıra küresel değerleri içeren konu ve öğrenme alanlarına yer verilmesi, dünyada Sosyal Bilgiler anlayışında yaşanan değişme ve gelişmelere duyarlı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Uzun yıllar Sosyal Bilgiler dersinin sadece tarih ve coğrafyadan ibaret bir ders gibi algılanması diğer sosyal bilim dallarının göz ardı edilmesine neden olmuştur.

25Muzaffer Çatak, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi”, *Ekev Akademi Dergisi*, S. 62, Yıl. 19, Bahar 2015, s. 87

26 SBÖP: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

27Burhan Akpınar, Hasan Aydemir, “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 2012, s. 42

28Erkan Dinç, Yasin Doğan, “İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri”, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2010: 1 (1), s. 23

29Hakan Önal, Niyazi Kaya, “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4 ve 5. Sınıf) Değerlendirilmesi”, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c9s16/makale/c9s16m2.pdf>, s. 27, (15/07/2017)

30 Murat Keçe, Zihni Merey, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. VIII, S. 1, Aralık 2011, s. 133

Dolayısıyla içinde bulunduğumuz çağda toplumun gereksinim duyduğu tutum ve değerlere sahip bireylerin topluma hazırlanması; ancak, Sosyal Bilgiler programının çoğulcu bir bakış açısıyla hazırlanmasıyla mümkün olacaktır. Bu anlamda Sosyal Bilgiler alanında Türkiye’de olumlu gelişmelerin yaşanması dersin kendisinden beklenen hedeflerin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır.

3. Bulgular

Son iki yüz yıldır hızlı sanayileşmenin neden olduğu, köylerden kentlere ve başka ülkelere yapılan göçler ile toplumsal yapının karmaşık hale gelmesi, beraberinde yeni tutum ve değerlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Farklı dilleri konuşan, farklı din, ırk, cinsiyet, mezhep ve kültürlere sahip insanların bir arada yaşaması ile ayrımcılık, ötekileştirme, ırkçılık gibi toplumsal sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu durum ev sahibi olan ve toplumda çoğunluğu oluşturan kesimin yeni gelen toplumsal kitlelere verdiği bir sosyal tepki olarak düşünülebilir.

Sanayileşme süreci ile birlikte, kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almaya başlaması, ekonomik ve hukuki olarak geçmişe oranla daha güçlü hale gelmesi, toplumda kadına yönelik geleneksel tutum ve yargıların değişmesini de zorunlu kılmıştır. Özellikle geleneksel yapının yeniliğe karşı direnç gösterdiği toplumlarda, kadınlara yönelik tutum ve yargıların değişmesi kolay olmamıştır.

Bu gelişmelerin küreselleşen günümüz dünyasında evrensel insani değerlerin dünya barış ve huzurunun korunmasındaki önemini bir kez daha ortaya koyması önemlidir. Hoşgörü, farklılıklara saygı, eşitlik, hümanizm bu noktada akla ilk gelen değerlerdir. Buradan hareketle denilebilir ki, Sosyal Bilgiler dersi müfredatında değişen toplumsal koşullara bağlı olarak giderek daha fazla gereksinim duyulan değerlerin yer alması kaçınılmaz olmaktadır.

Türkiye’deki Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı’nda dersin amaçları, “1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. *Toplumun özgür bir üyesi olarak bireysel özellikleri ile birlikte millî, manevi ve evrensel değerlerin farkına vararak erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,*
2. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak hak, özgürlük ve sorumluluklarının bilincinde, demokratik hayata etkin bir şekilde katılarak karşılaştığı sorunlara barışçıl çözümler üreten, yaşamın her alanında hoşgörü ve uzlaşma kültürünün oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlayan bireyler olmaları,*
3. *Yaşadığı çevre ve dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyıp insan ile çevre arasındaki etkileşimi coğrafi sorgulama becerilerini kullanarak açıklamaları,*
4. *Ekonomi okuryazarı olarak ekonomik kaynakların sürdürülebilir ve verimli bir şekilde kullanılmasına yönelik bilgi, beceri ve tutum sahibi olmaları,*
5. *Türk kültürünü oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,*

6. Küreselleşmenin toplumsal, ekonomik, politik, kültürel ve ekolojik alanlardaki etkileri hakkında bilgi sahibi olarak dünyadaki karşılıklı etkileşimin farkına varmaları ve insanlığa faydalı olma bilincine ulaşmaları,
7. Teknolojinin toplumsal ihtiyaçlardan doğduğunu ve toplumları etkilediğini kavramaları, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Vatandaşlık yeterliliklerinin gereği olan temel bilgi, beceri ve değerleri kazanmaları”³¹ olarak ifade edilmektedir.

Programda yer alan genel amaçlara bakıldığında, Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere milli ve evrensel değerlerin bir arada kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir. Milli kültürden hareketle insanlığın ortak kültürüne ait öğelere yer verilirken, önceki programlardan ayrı olarak farklı sosyal bilim alanlarından yararlanmak suretiyle içeriğin oluşturulmaya çalışıldığı dikkati çekmektedir. Başka bir deyişle, farklı sosyal bilim dallarından yararlanılarak oluşturulan içerik, yerelden hareketle evrensel değerler ve bilgilere geçiş şeklinde ele alınmıştır. Bu noktada önceki programlarla karşılaştırıldığında 2005 Sosyal Bilgiler Programı, dünyada Sosyal Bilgiler alanında meydana gelen değişimleri göz önünde bulundurarak hazırlanmış bir program olması açısından önemlidir.

Toplumların dinamik bir yapıya sahip oldukları gerçeğinden hareketle Sosyal Bilgiler Programları'nın güncelliği son derece önem taşımaktadır. Bu açıdan söz konusu programda kadın hakları konusu ele alınırken şu sorular cevaplandırılmaya çalışılmaktadır:

.Ele alınan programlarda kadın hakları konusu ile ilgili kazanımlara yer verilmiş midir?

.Programda kadın hakları ile ilgili olarak yer alan kazanımlar doğrultusunda içerik nasıl oluşturulmuştur?

.Programda yer alan diğer kazanımlar kadın hakları ile ilgili kazanımlarla ilişkilendirerek nasıl verilebilir?

Tablo 1: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları

	Ünite Adı	Öğrenme Alanı	Kazanım Sayısı
1. Ünite	Haklarımı Öğreniyorum	Birey ve Toplum	4
2. Ünite	Adım Adım Türkiye	Kültür ve Miras	6
3. Ünite	Bölgemizi Tanıyalım	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	7
4. Ünite	Ürettiklerimiz	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	7
5. Ünite	Gerçekleşen Düşler	Bilim, Teknoloji ve Toplum	6
6. Ünite	Toplum İçin Çalışanlar	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	5
7. Ünite	Bir Ülke Bir Bayrak	Güç, Yönetim ve Toplum	5
8. Ünite	Hepimizin Dünyası	Küresel Bağlantılar	6

Kaynak: İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr

31 T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Sosyal Bilgiler Dersi 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı, Ankara, 2015, s. 3

Tablo 1’de 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programı’nda yer alan üniteler ve öğrenme alanları görülmektedir. Programda, demokratik tutum, barış, çevreye karşı duyarlılık, sorumluluk, tasarruf, kültürel mirasa saygı, çalışkanlık, saygı gibi değerler³² ön plana çıkarken; Coğrafya, Siyaset Bilimi, Hukuk, Sosyoloji, Psikoloji, Ekonomi, Bilimsel Gelişmeler, Tarih gibi sosyal bilim dallarının alanlarına giren konuların disiplinler arası bir anlayışla ele alınarak içeriğin oluşturulduğu dikkati çekmektedir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programı’nda yer alan kazanımlara bakıldığında, doğrudan kadın haklarına ve kadının toplumsal, ekonomik ve hukuki statüsüne ilişkin hedef-davranışlara yer verilmediği görülmektedir. Sadece, Toplum İçin Çalışanlar³³ ünitesinde verilen açıklamada “Özellikle eğitim, sağlık ve kadın hakları ile ilgili sivil toplum kuruluşları vurgulanır.” ifadesi bulunmaktadır. Kazanım ve içerik bakımından ağırlıklı olarak hak ve sorumluluk kavramlarının ele alındığı 5. sınıf programında, kadın hakları konusuna ana hatları ile yer verilmesi yerinde bir çalışma olacaktır. Bu noktada öğrencileri, kadınların uğradıkları mağduriyetler karşısında hangi hak arama yollarına sahip oldukları konusunda bilinçlendirmek, onların pratikte karşılaşılabilecekleri benzer sorunları çözmelerinde yararlı olacaktır.

Diğer yandan, Haklarımı Öğreniyorum ünitesinde yer alan, “İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir.”³⁴ kazanımının devamında kadının içinde yer aldığı gruplar ve roller ile bu rollerin içinde bulunduğumuz çağda değiştiğine vurgu yapılması, öğrencilerde bu konuda farkındalık oluşturma konusunda faydalı olabilir. Kadının rolünü eş ve anne olarak sınırlayan geleneksel kadın rolünün günümüzde değiştiğinin vurgulanması, bu konudaki tutumların değişmesine katkıda bulunacaktır.

Adım Adım Türkiye ünitesinde yer alan “Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ve sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.”³⁵ kazanımı, özellikle Cumhuriyet öncesi ve sonrasını karşılaştırmak suretiyle, kadın hakları konusunda Cumhuriyet döneminde elde edilen kazanımlara yönelik farkındalık oluşturmada yararlanılabilecek diğer önemli bir noktadır.

Benzer şekilde, Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan “Ekonomideki insan etkisini fark eder.” kazanımı kadının ekonomik yaşamdaki rolünü vurgulama noktasında yararlı olacaktır. Bu doğrultuda, Türkiye ekonomisinde önemli katkılar sunmuş kadınların hayat hikayelerinden yararlanarak kadının iş hayatındaki önemine değinilebilir. Son olarak da, Gerçekleşen Düşler ünitesinde, “Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır.”³⁶ kazanımından yola çıkarak, bilim dünyasına katkıda bulunan kadınların biyografilerinden hareketle, kadının yaşamın her alanında erkeklerle aynı hak ve rollere sahip olduğu konusunda öğrencilere farkındalık kazandırılabilir.

32 T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, a.g.e., s. 17

33 İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr, (20/05/2017)

34 İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr, 20/05/2017)

35 İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr, 20/05/2017)

36 İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr, 20/05/2017)

Tablo 2: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları

	Ünite Adı	Öğrenme Alanı	Kazanım Sayısı
1. Ünite	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Birey ve Toplum	6
2. Ünite	Yeryüzünde Yaşam	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	7
3. Ünite	Ülkemizin Kaynakları	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6
4. Ünite	İpek Yolunda Türkler	Kültür ve Miras	9
5. Ünite	Demokrasinin Serüveni	Güç, Yönetim ve Toplum	5
6. Ünite	Ülkemiz ve Dünya	Küresel Bağlantılar	5
7. Ünite	Elektronik Yüzyıl	Birey, Teknoloji ve Toplum	5

Kaynak: *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Programı*, www.ttkb.meb.gov.tr

Tablo 2’de 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan üniteler ve öğrenme alanları verilmiştir. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda, dayanışma, hoşgörü, saygı, vatanseverlik, yardımlaşma, demokratik tutumu benimseme, farklılıklara saygı, bilimsellik, etik gibi değerler³⁷ yer alırken, içeriğin oluşturulmasında Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Hukuk, Ekonomi, Bilimsel Düşünme, Atatürkçülük, Vatandaşlık, Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Din Bilimi gibi farklı alanlardan yararlanıldığı görülmektedir.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda Demokrasinin Serüveni ünitesinde yer alan “Türk Tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi ve açısından yorumlar.”³⁸ kazanımı doğrudan kadın hakları ile ilgili olarak oluşturulmuş bir kazanımdır. Bu kazanım kapsamında da kadın haklarının gelişiminin tarihsel boyutu üzerinde durulmaktadır. İçerik olarak da çeşitli alanlarda görev yapmış ilk kadınlara yer verilmektedir. Konunun tarihsel gelişimi önemli olmakla beraber, bu kazanım çerçevesinde günümüzde kadınlara kendilerini koruma vb. konularda devletin yasalarla sunduğu hak arama yollarının öğretilmesi programın güncelliği açısından son derece önemlidir. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda bu kazanımın dışında bu alana doğrudan yönelik başka bir hedef davranış ise bulunmamaktadır.

Kadınların ekonomideki rolü ve önemi konusunda öğrencilerin çıkarımlarda bulunması amacıyla, Ülkemizin Kaynakları Ünitesi’nde yer alan “Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendir.” ve “İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştır.”³⁹ kazanımlarından yararlanılabilir. Bu amaçla belirtilen kazanımların devamında kadınların ekonomideki rolüne ilişkin hedef-davranışlara yer verilmelidir.

6. sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nın Demokrasinin Serüveni Ünitesi’nde “Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.”⁴⁰ hedefi diğer kazanım örneklerinde olduğu gibi kadın-erkek eşitliği ekseninde bu hak ve özgürlüklerle ilgili bilgileri öğrencilere aktarmayı da amaçlamalıdır. Kadınların eğitim hakkı, çocuk yaşta evlendirilmeleri vb. sorunlardan hareketle öğrencilerin bu konularda ne yapabilecekleri konusunda bilinçlenmelerini sağlayacak bilgileri kazandırmaya yönelik hedeflere yer verilmelidir.

37 T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, a.g.e., s. 22, 20/05/2017)

38 *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Programı*, www.ttkb.meb.gov.tr, 20/05/2017)

39 *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Programı*, www.ttkb.meb.gov.tr, (20/05/2017)

40 *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Programı*, www.ttkb.meb.gov.tr, (20/05/2017)

Tablo 3: 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları

	Ünite Adı	Öğrenme Alanı	Kazanım Sayısı
1. Ünite	İletişim ve İnsan İlişkileri	Birey ve Toplum	6
2. Ünite	Ülkemizde Nüfus	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	5
3. Ünite	Türk Tarihinde Yolculuk	Kültür ve Miras	8
4. Ünite	Zaman İçinde Bilim	Bilim, Teknoloji ve Toplum	5
5. Ünite	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6
6. Ünite	Yaşayan Demokrasi	Güç, Yönetim ve Toplum	5
7. Ünite	Ülkeler Arası Köprüler	Küresel Bağlantılar	4

Kaynak: İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr

Tablo 3’te ise 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan üniteler ve öğrenme alanları özetlenmektedir. Programda sorumluluk, saygı, demokratik tutumu benimseme, çevre duyarlılığı, tasarruf, çalışkanlık, özgüven, değere saygı, hoşgörü, tarih bilinci, dayanışma, farklılıklara saygı, bilimsellik, özgürlük gibi değerlere⁴¹ yer verilirken; içeriğin ağırlıklı olarak Tarih, Coğrafya, Siyaset Bilimi, Hukuk, Sosyoloji, Psikoloji, Ekonomi, Atatürkçülük, Bilimsel Gelişmeler gibi çalışma alanlarından yararlanılarak oluşturulduğu görülmektedir.

Toplam 39 kazanımın yer aldığı 7. sınıf müfredatında, doğrudan kadın haklarına yönelik bir kazanım bulunmamaktadır. Sadece Ekonomi ve Sosyal Hayat ünitesinin açıklamalar bölümünde “Sivil toplum kuruluşları ile vakıfların dayanışma ve yardımlaşma yanında spor, sanat, çevre, çocuk ve kadın hakları alanlarında da faaliyet gösterdiği belirtilir.”⁴² denilmektedir. Dolayısıyla dersi işleyecek olan öğretmenden bu konuyu sınıfta işlerken kadın hakları konusunda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından bahsetmesi beklenmektedir.

Ülkemizde Nüfus ünitesinde yer alan “Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.” kazanımında, Anayasa’nın 42. (Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi) ve 49. (Çalışma Hakkı ve Ödevi) maddelerinden hareketle, eğitim ve çalışma konularında kadın-erkek eşitliğine vurgu yapılması ve bu konuda Türkiye’de yaşanan sorunların çözümüne yönelik öğrencileri araştırmaya yöneltecek hedeflerin programda bulunması yararlı olacaktır.

Diğer yandan, Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde verilen “Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.”⁴³ hedefi kapsamında Türk kadınının tarihsel süreçte toplumdaki yeri ve statüsü konusunda kazanımlar, öğrencilerin konuya tarihi bir perspektiften bakmalarında yardımcı olacaktır.

Son olarak, Yaşayan Demokrasi ünitesinde, “İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.”⁴⁴ hedef-davranışıyla ilgili içerik ve etkinliklerde, toplumsal yaşamda ırk, dil, din, cinsiyet bakımından kendimizden farklı olan kişilere karşı kazanılması gereken tutum ve değerlerin

41 T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, a.g.e., s. 27

42 İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr, (20/05/2017)

43 İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr, (20/05/2017)

44 İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, www.ttkb.meb.gov.tr, (20/05/2017)

kazandırılmasına büyük önem verilmelidir. Bu noktada farklılıklara saygı, hoşgörü, empati gibi değer ve davranışlar ön planda tutulmalıdır.

Sonuç

İlkel toplumlardan modern toplumlara kadar, tarih boyunca görülen en önemli ayrımcılık türünün başında cinsiyet ayrımcılığı gelmektedir. Kadının hayatın tüm alanlarında erkekler karşısında ikinci planda tutulması ve erkeği üstün gören anlayış zamanla kadın hareketlerinin başlamasına neden olmuştur. Süreç içerisinde her ne kadar yasal olarak cinsiyet ayrımcılığının giderilmesi yönünde düzenlemeler yapılmış olsa da bu düzenlemelerin kabul görmesi çok kolay olmamıştır. Bu nedenle 21. yy.da olunmasına rağmen dünyanın birçok köşesinde yaşanan olaylar, kadına yönelik olarak süregelen önyargıların hala devam ettiğini ve eşitlik konusunda kalıcı bir zihniyetin yerleşmediğini göstermektedir.

Türkiye’de sanayileşme ile birlikte toplumsal, ekonomik vb. alanlarda önemli sonuçlarla karşılaşmıştır. Ekonomik nedenlerle köylerden kentlere ve doğudan batıya doğru yaşanan iç göçler ile bölgesel kültürlerin bir arada yaşamaya başlaması, kadınların eğitim seviyesinin yükselmesine yol açmıştır. Eğitim seviyesi yükselen kadınların ekonomik hayata daha fazla katılmasıyla, kadınlara yönelik uzun yıllar alışlagelmiş bazı tutum ve yargıların değişmesini kaçınılmaz kılmıştır. Kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması, yapılan yasal düzenlemelerle medeni haklarına kavuşması, onun erkeğin karşısında eskisine oranla daha fazla kendisine güvenmesini sağlamıştır. Bu durumun bazı kültür kalıpları içinde yetişmiş çevrelerde kabul görmesi maalesef kolay olmamıştır. Çalışmak ya da boşanmak isteyen kadınların şiddet görmesi ya da öldürülmeleri, namus adına işlendiği söylenen cinayetler, kızların eğitim hakkından yoksun bırakılmaları günümüzde bile devam eden sorunlardır. Bu durum kadının toplumsal hayattaki varlığının hala daha erkeklerle eşit olarak görülmediğini göstermektedir. Bu bakış açısının değiştirilmesinde eğitime önemli görevler düşmektedir.

Birçok ders müfredatında, kadınlara yönelik konulara daha fazla ağırlık verilmelidir. Bu noktada, Türkçe derslerinde kadın yazarların biyografilerine yer verilmesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde İslamiyet’in kadına verdiği öneme vurgu yapılması, Müzik, Görsel Sanatlar vb. derslerde kadın sanatçıların başarılarına değinilmesi öneri ve örnek olarak verilebilir.

Günümüzde, Türkiye’de ortaokul 5-6 ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler müfredatı incelendiğinde bu konuya gerektiği kadar yer verilmediği görülmektedir. Sadece 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda doğrudan kadın hakları ile ilgili bir kazanım yer almaktadır. Ele alınan 5. ve 7. Sınıf programlarında ise doğrudan kadın hakları konusunda değer, tutum ve davranış kazandırmaya yönelik bir kazanıma yer verilmemektedir. Bu açıdan bakıldığında, programın kadın hakları konusunda gerekli hedef-davranışları kazandırmada yeterli olmadığı söylenebilir. Toplumsal gelişmelerden hareketle programda -programın bireylere toplumsal problemlerini çözmede gerekli beceriler kazandırma amacı ve güncelliği bakımından- kadın hakları kapsamında gerekli bilgi ve davranışların bulunması üzerinde durulması gereken önemli bir husustur.

Sosyal Bilgiler dersi müfredatında bu konuya ayrı bir yer ve önem verilmesi, hak ihlalleri karşısında hak arama yollarının öğretilmesi, Türkiye’de kadınlara yönelik olumsuz tutum ve davranışların değiştirilmesinde kalıcı çözümler üretmek açısından son derece elzemdir. Bu nedenle, kadın hakları konusunda farkındalık kazandırmak ve kadınların kendilerini

koruma hususunda sahip oldukları kanuni dayanaklarını öğretmek için, bu konuya yönelik hedef-davranışların ve konuların müfredata kazandırılması büyük önem arz etmektedir. Unutulmamalıdır ki, birçok kadın, yeterli eğitim alamadığından dolayı, hakları konusunda bilgi sahibi olmaması nedeniyle her gün cinsiyet ayrımcılığına katlanmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla uzun vadeli çözüm üretmek açısından müfredatta bu konuların yer alması üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biridir.

Uzun süredir Türkiye’de kadınlara yönelik yaşanan olumsuz gelişmeler bu sorunun acil ve kalıcı bir çözüme ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu noktada, özellikle vatandaşlık eğitimi kapsamında Sosyal Bilgiler dersinde bu konuya yer verilmesi son derece önemli bir yere sahiptir. Kadın-erkek eşitliği, mağduriyet karşısında hak arama yolları, devletin kadınlara sunduğu imkanlar, tarihte Türk toplumlarında kadına verilen öneme daha fazla vurgu yapılması gibi temalar bu noktada örnek olarak verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, M., Kaymakçı, S., “Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 20, No. 2, Mayıs 2012, ss.605-626
- Akpınar, B., Aydemir, H., “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 2012, ss. 41-53
- Berber, M., M., Eser, B. Y., “Türkiye’de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz”, *İş, Güç ve Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, C. 10, S. 2, Nisan 2008, ss. 1-16
- Çatak, M., “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi”, *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı. 62, Yıl. 19, Bahar 2015, ss. 69-94
- Demir, A., “Yasal Düzenlemelerde Kadın Hakları”, *Hukuk Gündemi*, Mart 2011, ss. 32-36
- Dinç, E., Doğan, Y., “İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri”, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2010. 1 (1), ss. 17-49
- Gökçimen, S., “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, *Yasama Dergisi*, S. 10 Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008, ss. 5-59
- Gökkaya, V. B., “Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 2, 2011, ss. 101-112
- Gökkaya, A. K., Yeşilbursa, C. C., “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar 2009, 7(2), ss. 483-506
- Güney, S., Boz, E., “Süt Parası Karşılığında Eskişehir’e Gelin Göçü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 40, Ekim 2015, ss. 476-485
- Kaymaz, İ. Ş., “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 46, Güz 2010, ss. 333-366
- Keçe, M., Merey, Z., “İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. VIII, S. 1, Aralık 2011, ss. 110-139

- Kuyaksil, A, "Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 11, 2009, ss. 328-352
- Kuzgun, Y, Sevim, S.A, "Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 37, S. 1, Yıl. 2004, ss. 4-27
- Önal, H., Kaya, N., "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4 ve 5. Sınıf) Değerlendirilmesi", <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c9s16/makale/c9s16m2.pdf>, ss. 21-37
- Özkurt, Z., "Türkiye'de Kadın Hakları Konusunda AB'ye Uyum Süreci", *EuroNewspost*, Mayıs 2014, ss.66-69
- T.C. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Sosyal Bilgiler Dersi 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı*, Ankara, 2015
- Tekindal, S., Cin, M., Demircioğlu, İ. H., Doğanay, A., Kabapınar, Y., Tuğba Yanpar, T., Akınoğlu, O., *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2003
- TÜİK, *Haber Bülteni*, S: 21519, 7 Mart 2016,
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>, (22.04.2017)
- Yılmaz, K., "Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretim Elemanlarının Görüşleri", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Güz 2010, 8(4), ss.839-867
- Fatih Şendil, "9 Yılda 1672 Kadın Öldürüldü", *Yeni Asır*, 31/12/2016
- "Her 4 Saatte 1 Kadın Tecavüze Uğruyor", *Milliyet*, 18/02/2015

<http://www.cnnturk.com/turkiye>

<http://www.mfa.gov.tr>

<http://www.tbmm.gov.tr>

<https://www.ttkb.meb.gov.tr>

<https://www.unicef.org>